

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLII

Уређивачки одбор:

*др Таијана Бајић-Ивић, др Даријанка Горијан-Премк, др Ирена Грицак, др Милка
Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Кайичић, Блаже Конески, др Тине Лојар,
др Александар Младеновић, др Асим Пецо, др Миљар Пешикан, др Живојин
Ситанојчић, др Драго Ђујић*

Главни уредник
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1986

SRPSKOHRVATSKO KAJKAVSKO *SKOLEK* 'DASKA, DAŠČICA' I PRASLOVENSKO **SKOLITI* 'CEPATI'

Za rekonstrukciju praslovenskog sloja leksike od velike važnosti je dijalekatska leksika pojedinih slovenskih jezika. Proučavanje i etimološka analiza ove leksike omogućavaju da se otkriju dosada nezapažene lekseme praslovenskog porekla, da se potkrepe i obrazlože pojedini rekonstruisani oblici i prvobitna semantika arhaičnih domaćih leksema, da se odrede areali mnogih starih reči. U tom pogledu za slavistička proučavanja značajno je i leksičko bogatstvo srpskohrvatskih dijalekata. Zasad je to leksičko bogatstvo samo delimično iskorišćeno u etimološkim istraživanjima.

U članku se razmatra jedna interesantna srpskohrvatska kajkavska leksema, koja zajedno sa svojim ekvivalentima u slovenačkom i u drugim slovenskim jezicima omogućava rekonstrukciju starog osnovnog glagola praslovenskog porekla. Analiza strukture tog glagola, očuvanog samo kao periferijski relik u ruskom, i njegovog odnosa prema srodnim baltičkim rečima dozvoljava pretpostavku da je u praslovenskom bio prisutan i prvobitni osnovni semantički glagol, izgubljen u slovenskim jezicima ali potvrđen u baltičkom.

1.

U Rječniku JAZU (XV 266) nalazi se odrednica *skolke* f. pl. sa dva, naizgled različita značenja: 1) 'kao prečke, na koje se stavlja kamenje', 2) 'nosilo, nosila mrtvačka'. Oba su značenja potvrđena na kajkavskom terenu. Budući da u Rječniku JAZU nije tačno određen rod i broj imenice, moraju se podaci Rječnika dopuniti potvrdama iz dijalektoloških i etnografskih izvora. Ove su potvrde bitne za semantiku kajkavske reči, pa i za rekonstrukciju njenog semantičkog razvitka.

Prvo je značenje dokumentovano u Rječniku JAZU potvrdom iz Trebarjeva u Posavini: „Onda si ti muži prirede beden za zelje, i *skolke* [u napomeni: kao daske] i kamenje, i onda ga idu ribat“¹. Obradivač odrednice *skolke* verovatno nije znao da se u istom tekstu iz Trebarjeva nalaze i druge potvrde iste reči koje ukazuju na imenicu muškog roda, npr. „... i to se meče

¹ K. Jajnčerovala, Trebarjevo. Narodni život i običaji, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena [dalje skraćena: ZNŽO] III, Zagreb 1898, 224.

na zelje, kad je već nagažene: onda po dva rede toga perja pomeću, onda *skolke*, onda na *skolke* dve prečke, onda pak široki *skôlek* na te prečke onda kamenje“². Dakle, u govoru Trebarjeva postoji (odnosno postojala je) imenica *skôlek*, m.; oblik *skolke*, koji je u Rječniku JAZU shvaćen kao nominativ—akuzativ množine ženskog roda, u stvari je akuzativ množine muškog roda. Muškog roda je i imenica *skolki* pl. zabeležena u Prigorju: „... unda se ozgor vržedu *skolki*, a na *skolke* trupićak i jen ali dva kamana, da se zelje sleže. (...) Kadgod se vadi zelje, navek se *skolki* peredu i snaži se zelje ozgor“³. Kao što se vidi, u tim kajkavskim govorima potvrđena je imenica muškog roda *skôlek* (izgleda da se obično upotrebljava oblik množine *skolki*) u značenju ‘daščica (odnosno daščice) za pokrivanje kiselog kupusa ili repe u badnju’. Slično je značenje zabeleženo i u čakavsko-kajkavskom ozaljskom govoru: *skôlek* m. ‘drvena ploha za pokrivanje kiselog kupusa ili repe u badnju’⁴. Ista imenica u takvom značenju potvrđena je i u kajkavskoj pisanoj reči 19. veka: „[Poludke vu bednju] na verhu z listjem zeljnom pokri, položi gore *skolke* jalove i na nje omašne kamene“⁵, „Jednu čistu canju ... po zelju prestri, na nju deni *skoljke* [u izvoru: zkolyke]“⁶.

Mora se podvući da u kajkavskim govorima imenica *skolek* nije ograničena na leksiku vezanu za kiseljenje kupusa i repe. U Trebarjevu je potvrđeno i značenje ‘daščica uopšte’: „Onda je [sc. sirove] skopiče [‘poisprevraca’] na *skólke* [u napomeni: daščice]. I tak su časa poklebušeni [‘pokriti (zdejelica)’. Onda potlemi zdele zeme, a sire na *skolke(h)* vrže v sirnicu“⁷. Već na osnovu ovog citata možemo pretpostaviti da je značenje ‘daščica’ starije, dok je posebno, uže značenje ‘daščica ili drvena ploha za pokrivanje kupusa i repe u badnju’ rezultat semantičke specijalizacije, koja je verovatno posledica česte upotrebe daščice u te svrhe. U nekim drugim govorima značenjska specijalizacija išla je u drugom pravcu. O tome svedoči i potvrda u građi za Rečnik SANU iz Rečice kod Karlovca: „*Skolak* je ravna, pravougaona daska, na kojoj se тка (glavni rubac) i šare na njemu prebiraju“. Ovdje je, dakle, posvedočen semantički razvitak ‘daska, daščica’ > ‘specijalna daska za tkanje’.

Spomenuo sam već da Rječnik JAZU s. v. *skolke*, pozivajući se na Mažuranićeve *Prinose za hrvatski pravnopovjesni rječnik* (s. 1317), navodi i drugo značenje iste imenice: ‘nosilo, mrtvačka nosila, feretrum’ za koje kaže da se upotrebljava „u Zagrebu i u sjevernim stranama“. Potvrde koje sam našao u opisima narodnog života i narodnih običaja na kajkavskom terenu dozvoljavaju da se utvrde rod i oblici ove imenice, te da se tačno odredi njeno značenje i da se uoči veza između ovog i već navedenih značenja. Evo odabranih primera:

² Nav. delo, 226.

³ V. Rožić, Prigorje. Narodni život i običaji, ZNŽO XII, 1907, 97.

⁴ S. Težak, Ozaljski govor, Hrvatski dijalektološki zbornik V, Zagreb 1981, 398.

⁵ Građa za Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika (u Zavodu za jezik IFF u Zagrebu): Stoletni hrvatski kolendar..., Varaždin 1866, 134.

⁶ Građa za Rječnik hrv. kajkav. knjižvenog jezika: Danica, 1840, 69.

⁷ K. Jajnčeroval, nav. delo, 235.

Prigorje: „Kad je mrtvac oblečen, unde ga preneseđu na stel ali na deske, a deske vržedu med stelce ali med klupčice ali na kaj, a na deske vržedu blazine, plâte i vanjkuše, se tak kak da bi na pojstelji ležal; unda velidu, da su mrtvacu vrgli na „*skôlke*“ ali na „studenu dešicu“. (...) Na *skôlki* ostane mrtvac, dok mu se les ne napravi“⁸;

Lobor: „U komori se načine *skolke*: na dvije stolice se slože daske, pokriju se čistom plaftom; na njih pretegnu mrtvacu . . .“⁹;

Samobor: „Vrlo često ne dižu mrtvacu s kreveta . . . , dok ne spremne „*skolke*“. To učine ovako: Uklone iz sobe nešto posoblja, a po dužini postelje metnu se duge daske, koliko je postelja široka, na daske se prostre „strožak“ . . . *Skolke* se postave nasred sobe“¹⁰.

Iz ovih primera se vidi da u kajkavskim govorima postoje dva oblika: *skolke* f. pl. (Samobor, Lobor) i *skolki* m. pl. (Prigorje) i da imenica u stvari označava ‘daske na kojima leži mrtvac kod kuće, mrtvački odor’. Isto značenje postoji i u drugim kajkavskim govorima, npr. *skuolke* f. pl. t. ‘mrtvački odor’ u Črečanu kod Zeline (podatak I. Kalinskog). U kajkavskoj pisanoj reči srećemo i ove primere: „Kakvo narekivanje ne biva . . . zverhu onoga, na *skolkah* vre ležečega“¹¹, „Nas gene kada vidimo z očmi našemi koga mrtvoga na *skolkih* ležati“¹². Kao što vidimo, i tu je bilo kolebanja između muškog i ženskog roda imenice.

Izloženi materijal dokazuje da na srpskohrvatskom terenu, u kajkavskim i čakavsko-kajkavskim govorima, postoji leksema *skolek/skolak/skolak* (varijante ukazuju na različite lokalne reflekske poluglasnika), obično upotrebljavana u množini u obliku *skolki* m. ili *skolke* f.; lik pl. t. *skolke* dozvoljava da pretpostavimo i varijantu lekseme u ženskom rodu **skolka*. Dijalekatska građa i etnografski podaci pružaju mogućnost da se rekonstruiše i semantička evolucija lekseme. Može se zaključiti da je najstarije potvrđeno značenje ‘daska, daščica’, odakle semantičkom specijalizacijom ‘daščica, daščice, drvena ploha za pokrivanje kupusa ili repe u badnju’, ‘daska za tkanje’, u množini ‘daske na kojima leži mrtvac, mrtvački odor’ (upor. sinonim u Prigorju *studena dešica*). Dakle, ova naizgled različita značenja možemo svesti na jedno starije, zajedničko značenje.

Kajkavski materijal, koji osvetljava semantički razvitak lekseme, značajan je i zato što je tačni slovenački ekvivalenat *skolke* f. pl. (u Pleteršnikovu rečniku takođe *skolki* m. pl.) potvrđen samo, koliko znamo, u značenju ‘mrtvački odor’¹³. Dakle, tu je poznato samo jedno, specijalno i, u svetlosti kajkavskih podataka, sekundarno značenje.

⁸ V. Rožić, nav. delo, ZNŽO XIII, 1908, 67.

⁹ J. Kotarski, Lobor. Narodni život i običaji, ZNŽO XXI, 1916, 214.

¹⁰ M. Lang, Samobor. Narodni život i običaji, ZNŽO XVIII, 1913, 128.

¹¹ Građa za Rječnik hrv. kajkav. književnog jezika: B. Mataković, Sermones morales super totius anni . . . , I, Zagrabiae 1770, 414.

¹² Građa za Rječnik hr. kajkav. književnog jezika: B. Mataković, nav. delo, II, 1770, 321.

¹³ Upor. M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, II, Ljubljana 1895, 492; S. Škerlj, R. Aleksić, V. Latković, Slovenačko-srpskohrvatski rečnik, Beograd–Ljubljana 1964, 841.

2.

U etimološkoj literaturi postoji nekoliko pokušaja da se objasni poreklo kajkavske i slovenačke lekseme. U svim dosadašnjim etimološkim verzijama uzimani su u obzir samo oblici množine i samo jedno značenje ('mrtvački odor' odnosno, prema Rječniku JAZU, 'mrtvačka nosila'). P. Skok je smatrao kajkav. i sloven. *skolke* rečju neslovenskog porekla. S. v. *škāle* piše on: „Stara je posuđenica na *a > o* izvedenica na naš sufiks *-ka*: *skolke* f. pl. (...) 'mrtvačka nosila, Tragbahre'. Upor. arb. *shkalc* 'Tragbahre'. Može biti dalmatsko-romanski leksički ostatak ...¹⁴. Moramo odmah obratiti pažnju na činjenicu da areal navedene lekseme, sasvim netipičan za jedan dalmatsko-romanski ostatak, ne govori u prilog Skokovoj pretpostavci. Isto tako albansko *shkalc* ima bogatu semantiku: označava ne samo 'Tragbahre' (ovo je, čini se, sekundarno značenje), nego i 'Mulde (der Maurer)', 'Trage, Kiepe, Tragegerāt'¹⁵ i, prema E. Čabeju, može se objasniti drugačije (Skok je prihvatio Meyerovu etimologiju)¹⁶. Ipak, glavni razlog što moramo da osporimo Skokovu pretpostavku jesu tačni formalni i semantički ekvivalenti razmatrane lekseme u nekim drugim slovenskim jezicima (o kojima vidi dalje).

Drugačije objašnjenje slovenačke lekseme, ne uzimajući u obzir kajkavski materijal, predložio je F. Bezljaj: „Zdi se, da bi tudi osamljeno sln. *skólki* (f. pl.), *skólki* (m. pl.) 'pare, mrtvaški odor' še najlaže pojasnili z lit. *skelbsti* 'oznaniti, razglasiti', lot. *skalš* 'glasen, doneč', *atskalas* 'odmev'. Iz te besedne družine je r. *skolity*, p. *skolić*, č. *skoliti* 'lajati, bevskati, zavijati'¹⁷. Čak i ako ostavimo po strani pitanje da li su sve navedene slovenske i baltičke reči stvarno u srodstvu¹⁸, ostaje nejasno kako je F. Bezljaj mislio da rastumači značenje 'mrtvački odor'. Bezlajevu etimološku verziju ospcrila je već L. Kurkina. Ona predlaže novu etimologiju: sloven. *skolke* 'katafalk' (navodi baš takvo netačno značenje, ne uzimajući isto tako u obzir kajkavsku gradu) moglo bi da bude u vezi sa sloven. *kòlk* 'bedro; izbočina na steni, Felsenvorsprung' (sh. *kuč*) < praslov. **kŕk* 'bedro', lat. *calx* 'peta; osnovica jarbola; naknadno sađenje u vinogradu'. Polazeći uglavnom od retkih značenja lat. *calx* dolazi do zaključka da je značenje 'katafalk' slovenačke lekseme zasnovano na ideji potpore, oslonca¹⁹. Međutim, kajkavski i ostali slovenski materijal govori protiv te verzije.

¹⁴ P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, III, Zagreb 1973, 255.

¹⁵ O. Buchholz, W. Fiedler, G. Uhlisch, Wörterbuch albanisch-deutsch, Leipzig 1977, 530.

¹⁶ E. Čabej, Studime gjuhësore. II. Studime etimologjike në fushë të shqipës, Prishtinë 1976, 138 i 459.

¹⁷ F. Bezljaj, Eseji o slovenskem jeziku, Ljubljana 1967, 127.

¹⁸ O litav. *skelbti* i srodnim baltičkim rečima vidi E. Fraenkel, Litauisches etymologisches Wörterbuch, II, Heidelberg-Göttingen 1965, 799. O rus. *сколить* 'cvileti, zavijati' i njegovim ekvivalentima u drugim slovenskim jezicima iz praslov. **skoliti* 'cvileti, zavijati' (koje je samo homonim drugog porekla rekonstruisanom u našem članku praslov. **skoliti* 'cepiti') vidi npr. M. Vasmer, Russisches etymologisches Wörterbuch, II, Heidelberg 1955, 642.

¹⁹ Л. В. Куркина, Славянские этимологии, Этимология 1971, Москва 1973, 94.

Da je Kurkina poznavala kajkavske oblike, verovatno bi zapazila da nije opravdano izvođenje razmatrane lekseme iz prvobitnog *(s)k/k- (*skalk-*), pošto su kajkavski likovi zapisani u govorima koji za */ poznaju samo refleks *u*. Isto tako fonetski likovi ekvivalenta analizirane lekseme u drugim slovenskim jezicima, na koje Kurkina nije obratila pažnju, osporavaju njenu pretpostavku. Uostalom ni pretpostavljeno prvobitno značenje 'potpora' u svetlosti celokupne navedene građe nema valjani oslonac.

Dakle, nijedna od postojećih etimoloških verzija ne može da zadovolji. Potpunosti radi, spominjemo i objašnjenje dato u Rječniku JAZU, gde se kaže da su *skolke* u prvom značenju „cno, što je skoljeno, rascijepano, otesano“. Obradivač te odrednice mislio je, nesumnjivo, da je to izvedenica od prefiksnog glagola *s-koliti* 'rascepati, ukloniti, satrti'. Čini se da je baš to objašnjenje najbliže istini, iako ne može biti sasvim tačno.

3.

Ispravnii etimološki postupak za objašnjenje porekla jedne slovenske reči zahteva da se najpre proveri da li postoje ekvivalenti u drugim slovenskim jezicima. I stvarno, tačni ekvivalent razmatrane kajkavske i slovenačke lekseme postoji u češkom narodnom leksikonu: češ. dij. *skolek*, -*lku* 'veći komad drveta, okresana grana; veliki komad leba'²⁰, 'otcepljen komad drveta, otcepak, cepljika, lučka, abgehauenes Stück Holz, Span'²¹, u moravskim govorima *skolek* i *skolec* 'ostatak cepanice od koje su pravljene lučke'²². Srpsko-hrvatske kajkavske, slovenačke i češke reči bliske su i formalno i semantički. One ukazuju na starije likove **skolaks* (sh. kajkav. *skolek/skolak/skolak*, pl. *skolki*, sloven. *skolki* pl. m., češ. *skolek*) i, verovatno, **skolaka* (sh. kajkav. i sloven. *skolke* f. pl.). U češkom, pored navedenog *skolek*, postoji i oblik *skolec*, koji moramo izvesti iz oblika **skolacc* sa sufiksom -*acc*.

Češko značenje 'komad nečega (uglavnom drveta) dobiven cepanjem, otcepljen komad drveta, otcepak, cepljika' svakako je starije od značenja potvrđenih na kajkavskom i slovenačkom terenu. Evidentno da su stari Sloveni mogli praviti daske samo cepanjem ili tesaanjem drveta, moramo pretpostaviti da se u jednom delu južnoslovenskog područja prvobitno, etimološko značenje slično citiranom češkom ili s njim istovetno specijalizovalo u 'tanki i plosnati komad drveta (nalik na dasku) dobiven cepanjem, daska, daščica dobivena cepanjem, tesaanjem većeg komada drveta'. Iz takvog značenja mogla su da se razviju konkretna značenja potvrđena u kajkavskom i slovenačkom, o kojima smo već govorili.

V. Machek, koji je etimologisao češ. *skolek*, u prećao je tu reč s rus. *осколок*, -*лка* 'iver, treska; odlomak, parče, komadić nečega', u pskovskom govoru 'zašiljeni kolac'²³. Ista reč postoji i u ostalim istočnoslovenskim jezi-

²⁰ Příruční slovník jazyka českého, V, Praha 1960, 292.

²¹ J. Jungmann, Slovník česko-německý, IV, Praha 1838, 110.

²² F. Š. Kott, Dodatky k Bartošovu dialektickému slovníku moravskému, Praha 1910, 103.

²³ V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, Praha 1968, 547.

cima: belorus. *аско́лак*, -лака 'otcepljen komad (drveta), treska, otcepak', ukrajин. *оско́лок*, *оскі́лок*, -лака 'isto'²⁴. Istočnoslovenske reči, koje se i po semantici poklapaju s češ. *skolek*, moraju se izvoditi iz starijeg oblika **oskolǫkǫ*. U ruskoj narodnoj leksici nalazimo i lik *оскол* m. (potvrđen u Daljevom rečniku, po značenju istovetan sa *осколок*) < **oskolǫ*; upor. i strus. *осколъ* 'stena, litica'. Vredno je pažnje da je u beloruskim govorima potvrđen i oblik s drugim prefiksom: *прыско́лак* 'savitljiv štap'²⁵.

V. Machek za češ. *skolek* i rus. *оско́лок* kaže da pripadaju korenu *skel-* 'cepati', koji se nalazi i u češ. *skála*, *kláti*²⁶. I u Vasmerovom etimološkom rečniku stoji slično objašnjenje rus. *осколок*: uspostavlja se veza s rus. *скала* 'stena', *цель* 'pukotina'²⁷. Veza analiziranih leksema s praslov. **skala* 'stena, litica; otcepljen komad nečega, npr. drveta', **ščelъ* 'pukotina' nesumnjiva je. Međutim, savremena etimologija ne može da se zadovolji određenjem korena i nabranjem srodnih reči. Ona nastoji da utvrdi osnovnu reč od koje je izvedena etimologisana leksema, strukturu te lekseme, funkciju tvorbenog morfema, semantičku evoluciju reči.

Struktura rekonstruisanih leksema **skolǫkǫ*, **oskolǫkǫ*, **skolǫka*, **oskolǫ* dopušta da u njima gledamo deverbativne izvedenice (nazive čina) sa sufiksima -*ǫkǫ*, -*ǫkǫ*, -*ǫ*, kao npr. sh. *cepka* : *cepati*, *otcepak* : *otcepiti* i sl. Očekivali bismo, dakle, da postoje osnovni glagoli **skoliti*, **o-skoliti* ili slični. Imamo dokaz da su baš takvi pretpostavljeni glagoli morali postojati na slovenskom terenu, konkretno rus. dijalekt (Arhangelsk) *осколѣть* *полено* 'ошепать, обтесать кругом, округлить'²⁸. Taj je glagol, po svoj prilici, leksički relikv očuvan na periferiji slovenskog područja. Njegova struktura i semantika svedoče da je to glagol sa prefiksom *o(b)-* i u vezi s tim označava 'otesati okolo, optesati'. Od njega su izvedene istočnoslovenske imenice **oskolǫkǫ*, *oskolǫ*.

Ako je u slovenskom leksikonu postojao prefiksni glagol **o(b)-skoliti*, morao je postojati i prosti glagol **skoliti* 'cepati, tesati'. Takav prosti glagol potvrđuju njegove izvedenice **skolǫkǫ*, **skolǫсь*, **skolǫka*, posvedočene u srpskohrvatskom kajkavskom, slovenačkom i češkom, kao i beloruski derivat sa prefiksom *pri-*: *прыско́лак*.

Dakle, analiza slovenskog leksičkog materijala dozvoljava da se pretpostavi i obrazloži da je u praslovensko doba postojao glagol **skoliti* 'cepati, tesati' i prefiksni oblik **o(b)-skoliti* 'otesati okolo, optesati'. U prilog praslovenskoj genezi tih glagolskih oblika govore njihova struktura i etimologija (vidi dalje), kao i reliktni karakter rus. dijalekta *осколѣть* te postojanje njihovih izvedenica u raznim delovima slovenskog područja. Od navedenih glagola

²⁴ O istočnoslovenskim rečima vidi npr. M. Vasmer, nav. delo, II, 283; *Этимологический словарь белоруской мовы*, I, Минск 1978, 173 (ovde se češ. *skolek* neosporno smatra ruskim posuđenicom).

²⁵ *Словник беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча*, IV, Минск 1984, 159.

²⁶ V. Machek, nav. mesto.

²⁷ M. Vasmer, nav. mesto. Pokušaj da se objasni *осколок* kao deminutiv od *оскол* (vidi H. M. Шанский, В. В. Иванов, Т. В. Шанская, *Краткий этимологический словарь русского языка*, Москва 1971, 315) nema osnova u semantici tih reči.

²⁸ В. Даль, *Толковый словарь живаго великорускаго языка*, Москва 1881, 697.

relativno kasno, možda potkraj praslovenske zajednice, izvedeni su nazivi čina **skolēka*, **skolēb*, **skolēka*, **oskolēka*, **oskolē*. Njihova tvorbena raznolikost i ograničeni areali pojedinih likova svedoče da su bili izvedeni tek u doba diferencijacije praslovenske zajednice ili, možda, čak u ranim fazama oblikovanja pojedinih slovenskih jezika. U tom pogledu interesantna je češko-slovenačko-kajkavska izoleksa **skolēka*, kao i istočnoslovenski derivat **oskolēka*.

Rekonstruisani glagol **skoliti* mora da je u srodstvu s litav. *skēlti*, *skeliū* 'rascepljivati, cepati', let. *škēlt*, *škeļu*, *škēlu* 'cepati, spalten, der Länge nach teilen', kojim je ishodište ie. koren (s)*kel-* 'schneiden'²⁹. Struktura praslov. **skoliti* ukazuje da je to izvedeni oblik, kauzativni ili iterativni glagol³⁰. Budući da je tvorba glagola **skoliti*, *skoljō* izrazito slovenska, moramo zaključiti da je on izveden u praslovensko doba od neočuvanog osnovnog oblika, koji bi, po svoj prilici, morao biti istovetan sa navedenim baltičkim korenskim glagolima. Unutrašnja rekonstrukcija i upoređenje s baltičkim materijalom dovode nas, dakle, do zaključka da je u rano doba praslovenske zajednice morao postojati korenski glagol **skelti* > **ščelti*, *ščeljō* 'rascepljivati' (kao što su, npr., pored izvedenih oblika **ložiti*, **mōriti*, **voditi* bili prisutni osnovni glagoli **legti*, **mertti*, **vezti*). Verovatno se taj prvobitni glagol **ščelti* rano izgubio. Međutim, u praslovenskom leksikonu ostali su njegovi tragovi: arhaični imenički derivat sa sufiksom *-b* < *-ī-* **ščelb* 'pukotina' (npr. rus. *щель*, polj. *szczelina*), izvedeni glagol **skoliti*, verovatno kauzativ 'učiniti da se nešto rascepi' > 'cepati'.

★

Razmotreni primer je jedan od dokaza značaja baltičkog materijala za slovensku etimologiju. Moramo ga ubrojiti u niz slovenskih reči čija struktura govori da su to derivati koji nemaju motivaciju na slovenskom tlu. Međutim, motivirajuće reči su relativno često očuvane u baltičkoj leksici. Dakle, u baltičkom su potvrđene i osnovna leksema i izvedenice, dok slovenska leksika poznaje samo izvedene oblike. Može se pretpostaviti da je u primerima tog tipa prvobitna osnovna leksema u prošlosti postojala i u (pra)slovenskom, ali je nestala u jednom od razdoblja evolucije praslovenskog jezika.

Krakov

Wiesław Boryś

²⁹ Upor. E. Fraenkel, nav. delo, 800; R. Trautmann, *Baltisch-slavisches Wörterbuch*, Göttingen 1923, 264; J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern 1949, 923–927.

³⁰ O glagolima na *-i-*, *-iti* vidi F. Slawski, *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego*, (u:) *Słownik prasłowiański*, I, Wrocław 1974, 56–57.

Zusammenfassung

Wiesław Boryś

**SERBOKROATISCH-KAJKAVISCH *SKOLEK* „BRETT, BRETTCHEN“ UND
URSLAVISCH **SKOLITI* „SPALTEN“**

In dem Beitrag wird die Etymologie von serbokroatisch-kajkavisch *skôlek/skôlêk/skolak* „Brettchen“, „Brett oder Holzplatte zum Zudecken von Kraut oder Rüben im Faß“, „Webbrett“, Plural *skolki*, m., *skolke*, f. „Bahre“, slow. *skolke*, f. Pl., *skolki*, m. Pl. „Totenbahre“, tschech. *skolek* „Holzsplitter“, „Scheit“, russ., ukr. *oskolok*, beloruss. *askolok* „Holzscheit“. Der Autor hält sie für Derivate vom urslav. Verb **skoliti* „spalten“ (erhalten in russ. *oskolit'* „abspalten, rundherum beschneiden“). Ein Vergleich mit ähnlichen Wörtern in den baltischen Sprachen (lit. *skelti* „spalten, zerspalten“) läßt eine Erklärung dieses Verbs als Ableitung vom hypothetischen urslav. **ščelti* < **skelti* = lit. *skelti* zu.